30, 34 rasta 15 monetų. Į kapus Nr. 4 ir 21 įdėta po 4 monetas, o į kitus - po 1-2. Monetos įvairios: lenkiškas Aleksandro pusgrašis, lietuviškas Žygimanto Senojo pusgrašis 151..., lietuviški Žygimanto Augusto 1549 m. pusgrašiai ir 1570 m. dvidenaris, Albrechto 1537 m. grašis, Elbliongo 1532 m. šilingas, Svidnicos 159... m. pusgrašis, Gustavo II Adolfo ir Zigmanto III Vazos Rygos šilingai, lietuviški Zigmanto III Vazos 1609 m. dvidenaris ir 1615 m., 1616 m. šilingai.

Jonas Stankus

BANDUŽIŲ KAPINYNO TYRINĖJIMAI

1986-1987 m. MA II tęsė šio kapinyno (Klaipėdos m.) tyrinėjimus, pradėtus 1985 m. (žr. ATL 1984 ir 1985 m. - V., 1986. - P. 63-64). 1986 m. buvo tiriama PV, o 1987 m. - ŠR ir R kapinyno dalys, ištirtas dar 1881 m^2 plotas ir aptikti 56 kapai: 27 mirusieji palaidoti nedeginti, o 29 - sudeginti. Visi sudegintų ir 5 nedegintų mirusiųjų kapai buvo aptikti 1986 m. PV paminklo dalyje. Sudegintieji laidoti senesnių nedegintų mirusiųjų kapų zonoje. Dėl to kai kurie iš pastaruųjų suardyti. 1987 m. ištirtoje ŠR ir R dalyje laidoti tik nedeginti mirusieji.

Iš 27 nedegintų mirusiųjų kapų 16 skiriama vyrams, 7 - moterims, 1 - vaikui. Likusiuose 3 kapuose palaidotų mirusiųjų lytis nenustatyta. Daugiau ar mažiau ryškesni buvo kapų Nr. 25, 39, 45, 61, 63-65, 69, 71, 74, 75, 77, 78, 80 kontūrai. Jie išryškėjo 30-40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus, o kapo Nr. 69 - tik 80 cm gylyje. Duobės pailgos, keturkampės, apvaliais kampais, kartais vienas duobės galas (mirusiojo galvūgalyje) kiek platesnis. Jų ilgis - 180-220 cm, plotis - 50-100 cm. Mirusieji laidoti nevienodame gylyje. Kapuose Nr. 25, 57, 58, 62, 67, 70, 71, 73, 75-80 įkapės aptiktos 35-50 cm

gylyje, o kapuose Nr. 39, 45, 59, 63, 65, 66, 68, 69, 74 žymiai giliau - 60-90 cm gylyje.

Daugelio mirusiųjų griaučiai visai sunykę. Jų fragmentai aptikti tik kapuose Nr. 63, 64, 74, 77, 80. Karstų liekanų nepastebėta.

Mirusieji laidoti įvairiomis kryptimis. Vyrai dažniausiai guldyti galva į Š (4 kapai) ir į ŠV (3), o ŠR - 2 ir po vieną į PR, P ir PV. Moterys palaidotos galva į ŠV (3), į Š (2) ir į ŠR (1 kapas). Likusiuose kapuose mirusiųjų orientaciją nustatyti neįmanoma, nes įkapės išjudintos iš pirmykštės padėties. Taigi čia vyravo laidojimų Š kryptis.

Kape 45 rasti fragmentai akmenų vainiko, iš kurio galima spręsti, kad bent dalis kapų buvo apjuosti akmenų vainikais.

Nedegintų mirusiųjų kapuose rasta nemažai papuošalų, darbo įrankių ir ginklų.

Moterų kapuose rasta žalvarinių lankinių palenkta kojele segių (k. 74, 78), juostinių apyrankių (k. 63, 78), storėjančiais apvyniotais galais antkaklė (k. 72), antkaklė su kilpele ir kabliuku galuose (k. 73), smeigtukų apskritomis galvutėmis (k. 72-74), gintaro, stiklo, emalio karolių (k. 61), įvijinių žalvarinių žiedų (k. 25, 73, 74), Romos moneta (k. 63), vytinė antkaklė kilpiniais galais (k. 25), kryžinis smeigtukas (k. 25), masyvios į galus platėjančios apyrankės (k. 25). Turtingiausi moterų kapai yra Nr. 25 ir 74. Kape Nr. 25 rasta: vytinė antkaklė kilpiniais galais, smeigtukas plokščia ažūrine galvute, kryžinis smeigtukas, 4 masyvios į galus platėjančios apyrankės, 4 įvijiniai žiedai su platesne vidurine dalimi, tošinės dėžutės apkalai, peilis ir yla.

Kape Nr. 74 rasta: 2 lankinės palenkta kojele segės, 5 įvijiniai žiedai, pintas ažūrinis žiedas ir antras platesne priekine dalimi, 2 smeigtukai apskritomis galvutėmis ir juos jungęs krūtinės papuošalas, kurį sudaro 2 poros pusmėnulio formos ir 3 poros kvadrato formos kiauraraščių kabučių, sujungtų 7 grandinėlėmis (pav. 8).

Vyrų kapuose taip pat rasta papuošalų: žalvarini

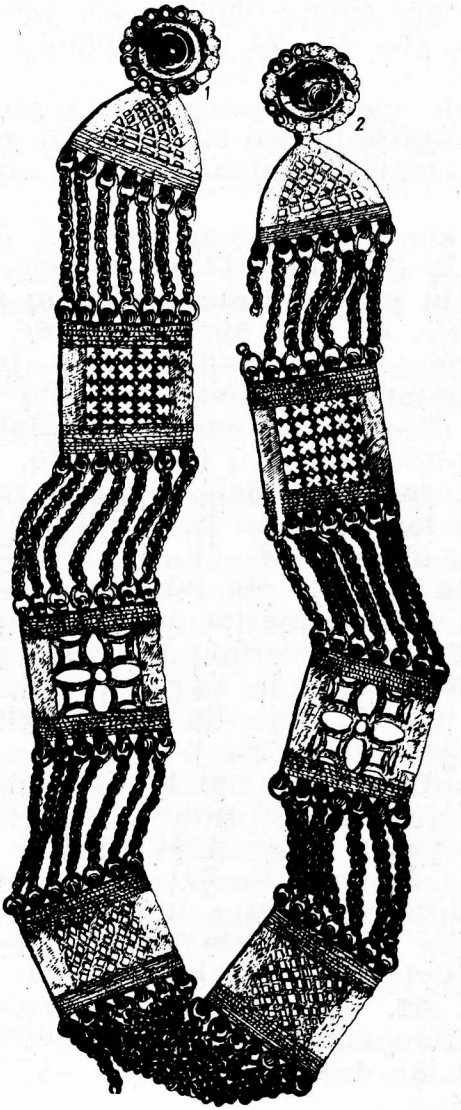

8 pav. Bandužiai. Papuošalas iš kapo Nr. 74

lankinių palenkta kojele segių (k. 65, 80), lankinių žieduotųjų segių fragmentų (k. 39, 58), lankinių segių fragmentų (k. 60, 71, 79), įvijinių žiedų (k. 45, 59, 64, 67).

Gausiausia vyrų įkapė - darbo įrankiai ir ginklai. Peilių rasta kapuose Nr. 39, 57, 60, 64, 65, 68, 71, 80. Jų geležtės tiesios, bendras jų ilgis - 13-24 cm.

Įmovinių kirvių rasta kapuose Nr. 39, 45, 57, 65-67, 69, 79. Jų ilgis nuo 14 iki 20 cm, ašmenys kiek paplatinti į abi puses. Dalgių arba jų fragmentų rasta kapuose Nr. 45, 57, 59, 60, 64-66, 68-71, 76, 79. Jų geležtės blogai išsilaikiusios, ir ilgį retai kada galima nustatyti. Išlikusių geležčių ilgis nuo 24 iki 34,5 cm. Kartais drauge su dalgiais buvo randama ir smiltainio galąstuvų (k. 65, 66, 68, 70).

Iš ginklų rasta įmovinių ietigalių rombo, ištęsto rombo, lauro lapo formos ir profiliuotomis punksnomis (Nr. 45, 59, 60, 64, 65, 67, 71, 76, 79, 80). Vyrų kapuose Nr. 64, 68, 80 aptikta skydų umbų. Į kapą Nr. 66 įdėti dvinariai žąslai. Kapuose Nr. 59, 61, 63, 65-71 rasta varinių Romos monetų. Molinių lipdytų puodelių buvo ir vyrų, ir moterų kapuose (k. Nr. 63, 66, 70, 79). Jie daugiausia padedami mirusiųjų galvūgalyje (pvz., k. 79).

Iš nesuardytų kapų matyti, kad kitos įkapės dėtos gana įvairiai: peiliai aptikti kairėje (k. 60, 64, 71) prie juosmens arba dešinėje (k. 80), o kirviai dešinėje prie šlaunų (k. 79), prie galvos (k. 65) arba virš mirusiojo kojų - juosmens srityje (k. 69, 70). Dalgiai - kairėje prie galvos (k. 60), dešinėje juosmens srityje (k. 65), kairėje prie pečių (k. 71) ant kojų (k. 67, 68), kairėje prie kojų (k. 64), dešinėje ties šlaunikauliu (k. 79). Ietigaliai gulėjo kairėje (k. 60) ar dešinėje (k. 64, 71, 76, 80) mirusiųjų pusėje.

Sprendžiant iš įkapių, nedegintų mirusiųjų kapai datuojami III-V ar VI m.e.a., tik moters kapas Nr. 2 priklauso IX-X a.

Sudegintų mirusiųjų palaikai iš esmės laidoti pa

našiai - didelėse duobėse. Jų kontūrai ryškūs, išryškėja 30-45 cm gylyje. Duobių forma dvejopa: pailgos apvaliais kampais (27 kapai) ir apvalios (2 kapai). Pirmųjų duobių ilgis - nuo 65 iki 250 cm, plotis - 35-150 cm. Kapo Nr. 26 duobė apvali, 140-150 cm skersmens, o kapo Nr. 50 - apie 50 cm skersmens. Duobės orientuotos galais ŠR-PV kryptimi (6 duobės), R-V kryptimi (4), PR-ŠV (3) ir P-Š kryptimi (9).

Įkapės aptiktos ne ant duobės dugno, bet 10-15 cm aukščiau, 10-20 cm storio sampilo sluoksnyje. Kai kuriose duobėse ant dugno aptikta angliukų, pelenų.

Iš 29 degintinių kapų 5 skiriami moterims (k. 34, 38, 43, 47-50), 3 kapų (k. 29, 46, 55) priklausomybė nenustatyta, o likusieji (21 kapas) skiriami vyrams.

Visi kapai turtingi, ypač daug papuošalų. Moterų kapuose rasta žalvarinių vytinių antkaklių, pasaginių segių cilindriniais ir aguoniniais galais, juostinių ir gyvuliniais galais apyrankių, įvijinių žiedų, kapuose Nr. 34, 38, 43, 44 rasta audimo įrankių, o kape Nr. 43 - apvara iš žalvarinių ir emalio karolių bei apgalvis iš baltų ir tamsiai mėlynų emalio karoliukų.

Vyrų papuošalai analogiški moterų kapuose rastiesiems. Juose rasta vytinių antkaklių su kabliuku ir kilpele galuose, juostinių ir gyvuliniais galais apyrankių, pasaginių segių gyvuliniais, žvaigždiniais, cilindriniais ir aguoniniais galais, įvijinių žiedų. Vyrų įvijiniai žiedai kiek įvairesnių formų. Vyrų kapuose yra ir darbo įrankių, ginklų. Pažymėsime, kad jų rasta ir atsitiktinai (iš suardytų kapų). Peilių rasta kapuose Nr. 27, 30, 36 (du), 37, 43, 50-53, dalgių - kapuose Nr. 26, 40, 53. Gana daug rasta miniatiūrinių plačiaašmenių pentinių kirvelių (k. 26, 28, 36 du ir atsitiktinai). Kapuose 26, 40, 41, 54 rasta geležinių skobtų. Iš kitų reikmenų vyrų kapuose rasta: kirstukų (k. 36, 40), skiltuvų (k. 32, 37, 40, 43, 49, 51 - jie daugiausia atriestais galais), skustuvas (k. 51), žeberklo fragmentas (k.

52), svarstyklių (k. 41) ir svorelių (k. 47, 48), cilindrinių spynų su raktais (k. 40, 42, 51).

Iš ginklų rasta: kovos peilis (k. 27), plačiaašmenių kovos kirvių (k. 27, 33, 37, 51), dviašmenis kalavijas (k. 43), atsitiktinai rastas vienašmenis kalavijas (plote 47), o kape Nr. 47 - dviašmenio kalavijo rankena ir dalis geležtės. Ietigalių rasta kapuose Nr. 26-28, 35, 37 (trys), 41, 42, 56. Jie daugiausia įmoviniai, tik kape Nr. 26 rastas įtveriamasis. Jų plunksnos karklo, lauro lapo formos, su užbarzdomis (k. 37).

Iš raitelio ir žirgo aprangos reikmenų rasta: pentinų ir jų dalių (k. Nr. 32, 40-42, 51), balno kilpų (k. Nr. 30, 40, 42), žąslų ir jų dalių (k. Nr. 35, 40, 51, 53), skambalų (k. Nr. 30, 36, 40). Beveik kiekviename vyro ir moters kape buvo ir molinių puodų šukių.

Pagal įkapes visus sudegintų mirusiųjų kapus datuojame X-XIII a.

Taigi Bandužių kapinyno radiniai rodo, kad čia mirusieji buvo laidojami apie 1000 metų (nuo III iki XIII a.). Kapai turtingi, tik daugumas jų labai suardyti. Kapinyno tyrinėjimai dar nebaigti, bus tęsiami.

Valdemaras Šiménas

KREIVĖNŲ KAPINYNAS

Kreivėnų kapinynas yra Šilutės rajone, į ŠR nuo Genių geležinkelio stoties, prie senų kaimo kapinių, 1,2 km į P nuo Kreivėnų (Kulmėnų) piliakalnio. Ta apylinkėje dominuojančios kalvos PV galas. Kapinynas minimas archeologinėje literatūroje. Iš ardomo kapinyno į Karaliaučiaus "Prūsijos" ir Įsručio muzi jus buvo patekę radinių.

1987 m., kolūkiui pradėjus kasti smėlį, kapinyna vėl aptiktas. MA II smėlio duobės pakraštyje atliko žvalgomuosius tyrinėjimus: ištyrė 20 m^2 plotą ir ati-